

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI, MALIASILI NA UTALII
TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA SHUGHULI ZA KAMATI KWA KIPINDI CHA
JANUARI 2018 HADI JANUARI 2019

---

*[Imetolewa chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016]*

Ofisi ya Bunge,
S.L.P. 941,
DODOMA

FEBRUARI, 2019

YALIYOMO

SEHEMU YA KWANZA	1
MAELEZO YA JUMLA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Majukumu ya Kamati	1
SEHEMU YA PILI.....	2
2.0 UCHAMBUZI WA MAJUKUMU YALIYOTEKELEZWA NA KAMATI	2
2.1 ZIARA	2
2.1.1 Ziara Katika Mapori ya Akiba ya Biharamulo,Burigi na Kimisi	2
2.1.2 Ziara Katika Hifadhi ya Taifa ya Serengeti	3
2.1.3 Ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Mikumi.....	3
2.1.4 Ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Ruaha	4
2.1.5 Ziara katika Shamba la miti la SAO HILL	5
2.1.6 Ziara katika makumbusho ya Taifa kituo cha Kalenga	5
2.1.7 Ziara katika Mpaka wa Tanzania na Uganda.....	6
2.1.8 Ziara katika Miradi ya Shirika la Nyumba la Taifa (NHC).....	6
2.1.9 Ziara katika Mradi wa Mfumo unganishi wa Taarifa za Ardhi (Intergrated Land Management Information System-ILMIS)	6
2.1.10 Ziara katika Programmu ya urasimishaji makazi holela katika Mkoa wa Dar Es Salaam	7
2.1.11 Ziara katika Programmu ya upimaji na umilikishaji ardhi katika wilaya za Kilombero, Malinyi na Ulanga.....	7
2.2 MIKUTANO	8
2.2.1 Mikutano na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi	8
2.2.2 Mikutano na Wizara ya Maliasili na Utalii	9
2.2.3 Mkutano na Wadau wa Utalii nchini	14
2.2.4 Mkutano na Wadau wa Misitu Mufindi.....	17
2.2.5 SEMINA	18
SEHEMU YA TATU.....	20
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI.....	20
3.1 UTENGAJI NA UPELEKAJI WA FEDHA ZA BAJETI.....	20
3.2 TISHIO LA KUKAUKA KWA MTO RUAHA MKUU	20
3.3 UTITIRI NA UKUBWA WA TOZO KATIKA HUDUMA ZA KITALII NCHINI	21
3.4 USIMAMIZI WA RASLIMALI ZA MISITU NCHINI	21
3.5 KUSIMAMA KWA BAADHI YA MIRADI YA SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA (NHC)	22
3.6 MRADI WA KUENDELEZA UKANDA WA KUSINI KIUTALII-REGROW	22
3.7 CHANGAMOTO YA BARA BARA KUPITA KATI KATI YA HIFADHI YA TAIFA YA MIKUMI.....	22
3.8 MKAKATI WA KUPAMBANA NA VIUMBE WAGENI VAMIZI	23
SEHEMU YA NNE	24
4.0 HITIMISHO	24
4.1 Shukurani.....	24
4.2 Hoja.....	25

TAARIFA YA SHUGHULI ZA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI MALIASILI NA UTALII KWA MWAKA 2018

---

*[Imetolewa Chini ya Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za
Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016]*

SEHEMU YA KWANZA

MAELEZO YA JUMLA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 117 (15) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Kamati kwa kipindi cha kuanzia Januari 2018 hadi Januari 2019, ili iweze kujadiliwa na kuridhiwa na Bunge.

Taarifa hii ina Sehemu Kuu Nne. Sehemu ya **Kwanza** inaelezea Utangulizi, Sehemu ya **Pili** inaelezea utekelezaji wa majukumu ya Kamati, kwa kipindi cha Mwaka 2018/2019 na matokeo yaliyobainishwa. Sehemu ya **Tatu** inaelezea maoni na mapendekezo ya Kamati, na Sehemu ya **Nne** ni hitimisho.

1.1 Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, majukumu ya Kamati yameainishwa katika Nyongeza ya Nane chini ya kanuni ya 118, kifungu cha 6 (6) cha Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo 2016, kuwa:-

"...Kamati ya Ardhi, Maliasili na Utalii itasimamia shughuli za Wizara mbili nazo ni

(a)Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; na

(b) Wizara ya Maliasili na Utalii".

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MAJUKUMU YALIYOTEKELEZWA NA KAMATI

2.1 ZIARA

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara katika maeneo mbali mbali kwa lengo la kujiridhisha na hali halisi ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo na utendaji wa baadhi ya Taasisi zilizo chini ya Wizara inazozisimamia.

2.1.1 Ziara Katika Mapori ya Akiba ya Biharamulo, Burigi na Kimisi

Mheshimiwa Spika, kati ya Tarehe 15 hadi 23 Machi, 2018 Kamati ilifanya ziara katika Mapori ya Akiba ya Biharamulo, Burigi na Kimisi kukagua utekelezaji wa miradi ya kuyajengea uwezo Mapori ya Akiba katika kupambana na ujangili. Kamati ilibaini kuwepo changamoto kadhaa ikiwemo miundombinu mibovu ya barabara katika mapori yote hali inayosababisha hali ya ulinzi na shughuli za utalii kuwa ngumu kwa vile maeneo mengi hayafikiki kwa urahisi .

Kwa mfano, katika pori la Akiba la Kimisi ambalo linapakana na nchi ya Rwanda hakuna barabara eneo la mpakani hali inayowapa majangili kutoka nchi jirani urahisi wa kuvamia pori hilo kwa ajili ya kuchunga mifugo na ujangili wa wanyamapori. Aidha, vivutio hivi vya utalii havijaendelezwa vya kutosha kwa kukosa sehemu nyingi za malazi ya kufikia watalii. Kamati inaipongeza Serikali kwa kuyapandisha hadhi Mapori haya kuwa hifadhi za Taifa. Aidha Kamati inaipongeza Serikali kwa kuunda kamati ya Kitaifa ya kupambana na ujangili jambo ambalo limechangia sana kupunguza ujangili nchini. Ni imani ya Kamati kwamba sasa Serikali itawavutia wawekezaji hususan wa Mahoteli kujenga mahoteli katika hifadhi hizi sambamba na kuimarisha miundombinu ya bara bara ili kufanya sehemu za mapori haya zifikike kwa urahisi na hivyo kuvutia watalii

wengi zaidi. Tunatoa wito kwa Bodi ya Taifa ya Utalii kuzitangaza hifadhi hizi ili zijulikane duniani na zitoe fursa ya kufungua utalii katika kanda ya Ziwa.

2.1.2 **Ziara Katika Hifadhi ya Taifa ya Serengeti**

Mheshimiwa Spika, Tarehe 17 Desemba, 2018 Kamati ilialikwa na Waziri wa Maliasili na Utalii kuhudhuria sherehe za uzinduzi wa Jeshi Usu kwa Hifadhi za Taifa, Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro, Mamlaka ya Usimamizi wa Wanyamapori Tanzania pamoja na Wakala wa Huduma za Misisitu Tanzania uliofanyika katika hifadhi ya Taifa ya Serengeti ambapo mgeni Rasmi alikuwa Makamu wa Rais Mheshimiwa Mama Samia Suluhu Hassan. Kamati inaipongeza Serikali kwa kuanza kutumia mfumo wa Jeshi Usu katika kulinda raslimali za Taifa. Ni matumaini ya Kamati kwamba matukio ya ujangili huenda yakawa yamepata muarobaini wake.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kupitia Shirika la Utangazaji la Taifa kwa kuanzisha "**Channel**" ya Tanzania Safari inayotangaza vivutio vya Utalii vya nchi yetu. Pamoja na pongezi hizo Kamati inashauri matangazo hayo yawekwe kwenye ving'amuzi vya Kimataifa kama DSTV ili matangazo yawafikie watazamaji wengi. Aidha matangazo hayo yaangalie vivutio vyote badala ya kutangaza zaidi mbuga za wanayamapori tu.

2.1.3 **Ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Mikumi**

Mheshimiwa Spika, Tarehe 16 Januari, 2019 Kamati ilifanya ziara ya kikazi na kupokea Taarifa ya utendaji pamoja na utekelezaji wa Programu ya kukuza Utalii Kusini mwa Tanzania katika Hifadhi ya Taifa ya Mikumi. Kamati inaipongeza menejimenti ya Hifadhi ya Taifa ya Mikumi kwa kufanikiwa kumaliza migogoro yote ya mipaka kati yake na vijiji inavyopakana navyo. Ni vyema Hifadhi nyingine zote ambazo bado zina migogoro ya mipaka zikaiga mfano wa hifadhi ya Taifa ya Mikumi kumaliza migogoro yake. Aidha Kamati ilielezwa kuwepo kwa

changamoto ambazo zinahitaji hatua za haraka kukabiliana nazo. Miongoni mwa changamoto hizo ni kugongwa kwa wanyamapori kutokana na barabara kuu kupita kati kati ya hifadhi hiyo. Aidha Kamati ilielezwa kuwepo kwa changamoto ya upungufu wa sehemu za malazi kwa ajili ya watalii. Imeelezwa kukosekana kwa sehemu za malazi kumesababisha idadi ya wageni kupungua na hivyo kuikosesha hifadhi mapato.

2.1.4 **Ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Ruaha**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara katika Hifadhi ya Taifa ya Ruaha tarehe 22 Januari, 2019 kwa lengo la kukagua utendaji wa hifadhi hiyo na utekelezaji wa programu ya kukuza Utalii Kusini mwa Tanzania inayotekelezwa katika hifadhi hiyo. Kamati imebaini kwamba hifadhi hii inakabiliwa na changamoto zifuatazo:-

- Tishio la kukauka kwa mto Ruaha Mkuu ambao ndiyo tegemeo kubwa la maji kwa ajili ya wanyamapori;
- Migogoro ya Mipaka kati ya hifadhi na vijiji inavyopakana navyo;
- Ubovu wa miundombinu hususan barabara pamoja na;
- Uhaba wa sehemu za malazi ya watalii.

Kamati inashauri Serikali ifanye kila liwezekanalo kuunusuru mto Ruaha Mkuu usikauke. Taarifa zilizopo ni kwamba kuanzia mwaka 1993 mto ulikuwa unakauka kwa wiki mbili kwa sasa mto Ruaha Mkuu unakauka kwa takriban miezi minne mfano mzuri ni mwaka 2017 mto ulikauka kuanzia mwezi Agosti na kuanza kutiririka tena mwezi Februari 2018 hali inayosababisha wanyamapori kutoka nje ya hifadhi kwenda kutafuta maji na kuchangia kuongezeka kwa matukio ya wanyamapori kushambulia mashamba na binadamu. Aidha ubovu wa miundombinu ya barabara husababisha eneo la hifadhi kutofikika wakati wa masika na hivyo kusababisha kusitishwa kwa shughuli za utalii jambo ambalo husababisha mahoteli kufungwa kwa kipindi chote hicho kwa kukosa watalii na hivyo kuikosesha Serikali mapato.

2.1.5 **Ziara katika Shamba la miti la SAO HILL**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kutembelea na kujionea shughuli mbali mbali zinazofanywa na shamba la miti la SAO HILL. Kamati inapongeza jitihada za Serikali katika kuhakikisha kuwa rasilimali za Misitu zinatunzwa na kuendelezwa. Hata hivyo zipo changamoto kadhaa zinazohitaji kufanyiwa kazi ikiwemo kasi ndogo ya upandaji miti pamoja na matukio ya moto kuunguza misitu yetu. **Kamati inaishauri Serikali kuongeza kasi ya upandaji miti kwa kufungua mashamba ya miti sehemu nyingine nchini. Aidha kamati inaishauri Serikali kuhakikisha inajenga mahusiano mazuri na jamii inayozunguuka mashamba ya miti ili kuwa na ulinzi shirikishi na kupunguza matukio ya wananchi kuchoma moto misitu ya Serikali kutokana na sababu mbali mbali.**

2.1.6 **Ziara katika makumbusho ya Taifa kituo cha Kalenga**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kutembelea makumbusho ya Taifa kituo cha Kalenga na kupokea taarifa ya Serikali kuhusu utendaji wa kituo hicho. Kamati inampongeza Mkuu wa kituo hicho Bwana Eric Jordan kwa umahiri wake wa kuelezea historia ya Kabila la Wahehe na ushujaa wa Chifu Mkwawa aliyewasambaratisha wajerumani walipojaribu kuwateka Wahehe kwa mara ya kwanza. Kamati inaishauri Serikali kuimarisha mipaka ya eneo hili kwa kuweka alama madhubuti. Aidha kamati inaishauri Serikali kuwekeza zaidi katika eneo hili kwa kuweka vivutio vingine vya utalii ili kuvutia watalii wengi zaidi. Vile vile Kamati inahimiza wananchi kutembelea makumbusho hii ya Chifu Mkwawa ili kujifunza historia ya utawala wa Machifu wetu. Aidha Kamati inaishauri Serikali kuwajengea uwezo waongoza watalii ili waweze kuelezea historia ya nchi yetu kwa umahiri na weledi hali ambayo itavutia watalii wengi kujifunza historia ya nchi yetu.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi Kamati ilifanya ziara katika maeneo yafuatayo:

2.1.7 Ziara katika Mpaka wa Tanzania na Uganda

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kutembelea mpaka wa Tanzania na Uganda katika eneo la Mutukula na kubaini kuwepo kwa changamoto kadhaa zinazowakabili walinzi wa mipaka yetu. Changamoto kubwa ni kutokuwepo kwa bara bara mpakani hali inayofanya shughuli za ulinzi kuwa ngumu. Aidha kutokuwepo kwa alama madhubuti mipakani kunasababisha wananchi wa nchi jirani kuvamia maeneo ya nchi yetu. Kamati inaishauri Serikali kuimarisha mipaka ya nchi yetu kwa kuweka alama madhubuti.

2.1.8 Ziara katika Miradi ya Shirika la Nyumba la Taifa (NHC)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea miradi ya ujenzi wa nyumba za biashara kwa ajili ya kupangisha pamoja na nyumba za makazi kwa ajili ya kuuza zinazotekelezwa na Shirika la Nyumba la Taifa katika maeneo ya Morocco Square na Victoria. Kamati inapongeza jitihada za Shirika kwani fedha zinazopatikana kutokana na miradi hii ndiyo hutumika kwa ajili ya ujenzi wa nyumba za gharama nafuu katika maeneo mbali mbali nchini. Hata hivyo Kamati ilifahamishwa kuwa Serikali ililiondolea Shirika idhini ya kukopa fedha katika Mabenki ili kutekeleza miradi yake na hivyo kulifanya Shirika lishindwe kumalizia miradi inayoendelea. Taarifa zilizopo ni kwamba miradi mingi ya Shirika imesimama kwa kukosa fedha.

2.1.9 Ziara katika Mradi wa Mfumo unganishi wa Taarifa za Ardhi (Intergrated Land Management Information System-ILMIS)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kukagua maendeleo ya mradi wa kujenga mfumo unganishi wa Taarifa za ardhi unaotekelezwa na Ofisi ya Waziri

Mkuu na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa majaribio katika wilaya za Kinondoni na Ubungo. Kamati inaridhishwa na hatua zilizofikiwa katika utekelezaji wa mradi huo. Hata hivyo Kamati hairidhishwi na utaratibu wa Serikali kutenga bajeti ndogo ya fedha za ndani kwa ajili ya kutekeleza miradi ya kimkakati kama huu na badala yake inategemea zaidi fedha za wafadhili hali inayoashiria kuwa wafadhili wakiondoka miradi mingi haitaendelezwa kama ilivyokusudiwa. Ni imani ya Kamati kwamba Serikali itawajengea uwezo wataalam wa kitanzania ili baada ya wafadhili kuondoka mradi uwe endelevu na uweze kusambazwa katika maeneo mengine.

2.1.10 Ziara katika Programmu ya urasimishaji makazi holela katika Mkoa wa Dar Es Salaam

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitembelea Mradi wa Urasimishaji makazi holela unaotekelezwa katika jiji la Dar Es Salaam. Kamati hairidhishwi na namna mradi ule unavyotekelezwa. Yapo malalamiko mengi kutoka kwa wananchi hali inayoashiria kwamba Serikali haikuwa imejipanga. Ni imani ya kamati kwamba Serikali itawashirikisha wananchi kwa kuwapa elimu ya kutosha juu ya manufaaa yatakayopatikana kutokana na zoezi hilo pamoja na wajibu wao katika kuchangia gharama za urasimishaji.

2.1.11 Ziara katika Programmu ya upimaji na umilikishaji ardhi katika wilaya za Kilombero, Malinyi na Ulanga

Mheshimiwa Spika, Kamati ilifanya ziara Mkoani Morogoro katika Wilaya za Kilombero, Malinyi na Ulanga ambako kunatekelezwa mradi wa kuwezesha upimaji na umilikishaji wa ardhi. Mradi huu unatekelezwa kwa majaribio katika Wilaya nilizozitaja na ulipangwa kutelezwa kwa miaka mitatu kuanzia Januari, 2016 hadi Juni 2019. Fedha zilizotengwa kwa ajili ya mradi ni shilingi bilioni **28,000,000,000** fedha za nje na shilingi bilioni saba **7,000,000,000** fedha

za ndani. Hadi wakati Kamati inafanya ziara jumla ya shilingi billion **25,127,902,152** fedha za nje sawa na asilimia 90% na shilingi Milioni **710,000,000** fedha za ndani sawa na asilimia 10% zilikuwa zimetolewa. Kwa kunagalia mwenendo wa utoaji wa fedha za ndani ni dhahiri kuwa Serikali haiwezi kufikia malengo ya kupima kila kipande cha ardhi ya nchi yetu hasa baada ya wafadhili kuondoka.

Mheshimiwa Spika, Programu hii ina manufaa mengi kwani siyo tu imechangia kupunguza migogoro ya ardhi bali pia inawawezesha wananchi kiuchumi kwani hati za haki miliki za kimila wanazopewa zinaweza kutumika kama dhamana ya kukopa benki. Ni matarajio ya Kamati kwamba Serikali itaweka mkakati maalum utakaowezesha kupima na kumilikisha ardhi yote ya nchi yetu. Hali hiyo itaiongezea serikali mapato hasa katika ardhi za mijini kwani itakuwa rahisi kukusanya kodi ya pango la ardhi.

2.2 **MIKUTANO**

2.2.1 **Mikutano na Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi**

Kamati ilikutana na Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa nyakati tofauti, kupokea na kujadili taarifa mbalimbali zilioletwa mbele ya Kamati kama ifuatavyo;-

1. Taarifa kuhusu Migogoro ya Ardhi nchini

Mheshimiwa Spika, kumekuwepo na ongezeko kubwa la migogoro ya ardhi inayotokana na sehemu kubwa ya ardhi ya nchi yetu kutokupimwa na kupangiwa matumizi na hivyo kusababisha mgongano baina ya watumiaji mbalimbali wa ardhi. Aidha mashamba makubwa yaliyotelekezwa yamekuwa kichocheo cha migogoro kwa sababu wakulima na wafugaji wasio na ardhi wamekuwa wakiyavamia na kuyatumia bila kuwa na kibali maalum.

Ni vyema Serikali ikaweka mkakati wa kitaifa ili kuhakikisha kuwa ardhi yote inapimwa na kupangiwa matumizi hali ambayo itachangia kupunguza migogoro ya ardhi nchini. Kipekee Kamati inampongeza Rais Dkt. John Joseph Magufuli kwa tamko lake la hivvi karibuni la kuwataka Mawaziri wa Sekta husika kuhakikisha wanamaliza migogoro katika muda aliowapangia. Kamati inaamini kuwa hii ni hatua muhimu ya kumaliza migogoro ya ardhi hapa nchini. **Kamati inashauri zoezi hili lirاتبیوے vizuri ili kupata matokeo yaliyotarajiwa.**

2. Taarifa ya Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa Mwaka 2016/2017 pamoja na mapendekezo ya Mapato na Matumizi ya wizara hiyo kwa Mwaka 2017/2018

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa bajeti kwa mwaka wa Fedha 2017/18, pamoja na mapendekezo ya mapato na matumizi ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi kwa mwaka 2018/19 na kuiwasilisha Bungeni.

2.2.2 Mikutano na Wizara ya Maliasili na Utalii

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kukutana na Wizara ya maliasili na Utalii na kupokea na kujadili Taarifa mbali mbali zilizowasilishwa na Wizara. Katika mikutano hiyo, taarifa zifuatazo zilijadiliwa:-

(1) Taarifa kuhusu Utekelezaji wa mradi wa kuendeleza Utalii kusini mwa Tanzania (REGROW)

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya Serikali kuhusu programu ya kuendeleza Utalii kusini mwa Tanzania itakayotekelezwa kwa fedha za mkopo kiasi cha Dola za Kimarekani milioni mia moja na hamsini (USD 150,000,000) **sawa na Shilingi za**

Kitanzania biliioni mizatatu na ushei kutoka Benki ya Dunia. Mradi huu una malengo yafuatayo:-

- (a) Kuboresha miundo mbinu ya bara bara na viwanja vya ndege katika hifadhi zetu zilizoko kusini hususan Hifadhi za Taifa za Mikumi, Udzungwa, Ruaha pamoja na Pori la Akiba la Selous.

- (b) Kuongeza mtiririko wa maji katika mto Ruaha Mkuu ambao ni roho ya hifadhi ya Taifa ya Ruaha pamoja na mabwawa ya kufua umeme ya Mtera, Kidatu na Stieglers Gorge. Inakadiriwa kuwa Mto Ruaha Mkuu unachangia asilimia 25% katika mradi wa kufua umeme wa Stieglers baada ya Kidatu na Mtera. Hata hivyo kutokana na shughuli za kilimo cha mpunga katika bonde la Ihefu na Usangu kumesababisha mto Ruaha Mkuu kukauka kwa takriban miezi minne kwa mwaka hali inayotishia uhai wa wanyamapori katika hifadhi ya Taifa ya Ruaha pamoja na mabwawa ya kufua umeme ya Mtera, Kidatu na hatimaye mradi wa Stieglers.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuwa utekelezaji wa mradi huu unasuasua kutokana na Serikali kukiuka baadhi ya makubaliano ya awali na Benki ya Dunia.

(2) **Taarifa kuhusu Maendeleo ya mradi wa kuongeza idadi ya Faru katika Hifadhi ya Taifa ya Mkomazi**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Maliasili na Utalii kuhusu mradi wa kuongeza idadi ya Faru Weusi katika hifadhi ya Taifa ya Mkomazi. Kamati inapongeza juhudi za Serikali za kuongeza idadi ya Faru na Mbwa mwitu wanyamapori ambao wako katika hatari ya kutoweka. Hata hivyo Kamati imebaini kuwepo kwa

changamoto kadhaa ikiwemo ukosefu wa miundo mbinu ya maji ambayo inaongeza gharama za kuwatunza wanyama hao, kodi nyingi zinazotozwa kwa wanyamapori hao pamoja na vifaa vinavyotolewa kama msaada na wahisani hali inayowakatisha tamaa wahisani kuendelea kutoa misaada, na hivyo kuathiri uendeleu wa mradi baada ya wahisani kuondoka kwani bajeti inayotengwa na Serikali ni ndogo.

Kamati inaishauri Serikali kutenga bajeti ya ndani ya kutosha kwa ajili ya kutekeleza mradi, kuchimba visima vya maji ili kupunguza gharama ya kutoa maji mbali, kuondoa kodi kwa wanyama na vifaa vinavyotolewa na wahisani kama msaada.

(3) Taarifa ya Utekelezaji wa bajeti ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa Mwaka 2017/2018 pamoja na makadirio ya mapato na matumizi ya wizara hiyo kwa Mwaka 2018/2019

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya utekelezaji wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2017/18, pamoja na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Maliasili na Utalii kwa Mwaka wa Fedha 2018/19 na kuiwasilisha Bungeni.

(4) Taarifa kuhusu uendelezaji wa Raslimali za Misitū Nchini

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea taarifa kuhusu maendeleo ya rasilimali ya Misitu na Nyuki nchini. Katika taarifa hiyo Kamati ilibaini kuwepo kwa changamoto inayotokana na mfumo wa usimamizi na mgawanyo wa raslimali za misitu ambao kwa kiasi kikubwa unaleta mgongano na mwingiliano katika kusimamia raslimali hizo. Mfano:-

- Serikali kuu kupitia Wakala wa Misitu inamiliki na kusimamia misitu yenye hekta 15.84 milioni sawa na asilimia 35
- Serikali za vijiji hekta 21.6 milioni sawa na asilimia 45

- Serikali za Mitaa hekta 3.36 milioni sawa na asilimia 7
- Sekta binafsi hekta 3.36 sawa na asilimia 7
- Ardhi ya jumla hekta 2.4 milioni sawa na asilimia 5 na,
- Ardhi za miliki nyingine hekta 480.000 sawa na asilimia 1

Takwimu zinaonyesha kuwa Serikali za vijiji na Serikali za mitaa kwa pamoja zinamiliki asilimia 52 wakati Serikali kuu inamiliki na kusimamia asilimia 35 tu. Aidha uharibifu mkubwa wa misitu unatokea katika misitu ya Serikali za vijiji na ile ya Serikali za mitaaa.

Kamati inashauri kuwa ili kukabiliana na changamoto hii ni **vema usimamizi wa raslimali za misitu zisimamiwe na Mamlaka moja yenye nguvu lakini umiliki wa misitu hiyo ubaki kwa wahusika.**

(5) **Taarifa Kuhusu Changamoto ya viumbe wageni vamizi katika maeneo yaliyohifadhiwa**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Maliasili na Utalii kuhusu atahari za viumbe wageni vamizi katika maeneo yaliyohifadhiwa. Ilielezwa kwamba viumbe wageni vamizi (***Invasive and Allien Species***) ni wanyama, wadudu, ndege, samaki au mimea ambayo imestawi na kujiimarisha katika sehemu ambazo siyo asili yake na kudhoofisha au kusababisha kutoweka kwa viumbe vya asili katika maeneo husika. Mifano iliyotolewa ni magugu maua ambayo yamestawi sana katika Ranchi ya kongwa na kuchukua eneo kubwa la malisho ya mifugo, magugu ambayo yamestawi sana katika hifadhi zetu za wanyamapori hasa katika Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro ambapo magugu yameenea sehemu kubwa ya hifadhi na kupunguza eneo la malisho ya wanyamapori hivyo

kusababisha wanyama wengi kurundikana katika eneo dogo, miti ambayo imevamia hifadhi zetu za misitu ya asili na kutishia kutoweka kwa baadhi ya miti ya asili, kunguru weusi wa Zanzibar, ambao wanakula mayai na makinda ya ndege wengine na kutishia kutoweka kwa aina nyingine za ndege hususan katika visiwa vya Zanzibar, Samaki sangara katika ziwa victoria ambaye amesababisha aina ya samaki zaidi ya mia mbili kutoweka katika ziwa Victoria, viwavi jeshi vinavyoshambulia nafaka hasa mahindi na vingine vingi.

Mheshimiwa Spika, kwa kuangalia athari zinazoletwa na viumbe wageni vamizi utagundua kuwa hili ni janga la kitaifa na kimataifa ambalo linahitaji mkakakti maalum wa kukabiliana nalo. **Kamati inaipongeza Ofisi ya Makamu wa Rais kwa kuanza kuchukua hatua kwa kuunda Kamati ya wataalam kushughulikia jambo hili.**

(6) **Taarifa kuhusu utendaji wa Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori cha Mweka**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokea na kujadili Taarifa ya Wizara ya Maliasili na Utalii kuhusu utendaji wa Chuo cha Usimamizi wa Wanyamapori cha Mweka. Kamati ilibaini kuwepo kwa changamoto kadhaa zikiwemo bajeti ndogo inayotengwa kwa ajili ya uendeshaji wa shughuli za chuo, upungufu wa watumishi, uchakavu wa miundombinu kwani majengo yake ni ya zamani sana, upungufu wa vyumba vya madarasa, na kushuka kwa idadi ya wanafunzi kutoka nje ya nchi ikilinganishwa na miaka ya nyuma. Kutokana na changamoto hizi Kamati inaitaka Wizara ya maliasili na Utalii kuongeza bajeti ya chuo hiki ili kiweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi. Takwimu zinaonyesha zaidi ya asilimia 90% ya wataalam wabobezi katika masuala ya wanyamapori wamepita katika chuo hiki. Hivyo ni vyema Serikali

ikakienzi chuo hiki kwa kuhakikisha kinakuwa na miundombinu bora ili kirejeshe hadhi yake inayoelekea kupotea. Kuhusu kupungua kwa idadi ya wanafunzi kutoka nje, Kamati inaitaka Wizara ya Maliasili na Utalii kukaaa pamoja na Wizara ya Elimu kuona jinsi gani ya kuongeza udahili wa wanafunzi wa nje kwa kuweka vigezo rafiki vitakavyowawezesha wanafunzi kutoka nje ya nchi kudahiliwa bila kuwekewa vikwazo. Ilielezwa kwamba baadhi ya sifa za kitaaluma walizonazo wanafunzi kutoka nje hazitambuliwi na Tume ya vyuo vikuu. Mfano wanafunzi kutoka Rwanda katika mitaala yao wanasoma somo la Utalii katika kidato cha tano na sita lakini somo hilo halitambuliwi na Tume yetu ya Vyuo vikuu na hivyo kuwakosesha udahili baadhi ya wanafunzi kutoka nje.

2.2.3 **Mkutano na Wadau wa Utalii nchini**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kukutana na wadau wa utalii nchini na kupokea maoni yao kuhusu changamoto mbali mbali zinazoikabili sekta ya utalii nchini. Changamoto zilizoibuliwa na wadau ni hizi zifuatazo:-

- (1) Utozaji wa kodi ya ongezeko la thamani (VAT) katika huduma mbalimbali za Utalii, zinaifanya "Destination Tanzania" kuwa ghali sana ikilinganishwa na washindani wake hususan Kenya, Zambia, Zimbabwe na Msumbiji. Ukiachia suala la kutoza VAT ,kutokuwa na safari za ndege za moja kwa moja kutoka nje hadi hapa nchini pia kunachangia kuwaongezea watalii gharama za safari. Hivyo kuna haja ya Serikali kuliangalia suala hili kwa makini ili kuongeza mchango wa utalii katika pato la Taifa. Serikali iweke utaratibu mzuri na uratibu katika kupanga tozo mbalimbali katika huduma za utalii. Aidha wakati umefika kwa Shirika letu la Ndege (ATCL) kutumia ndege zake kupanga safari ambazo zitawaleta watalii moja kwa moja nchini kwetu kuliko ilivyo sasa watalii wengi hutua nchi jirani kabla ya kufika Tanzania.

- (2) Utalii wa Kitamaduni (*Cultural Tourism*) ni eneo ambalo likiwekewa mikakati thabiti linaweza kuliingizia Taifa mapato mengi. Kwa sasa Sekta hii haifanyi vizuri kutokana na kuwa ni ngeni na hiatambuliki na wengi. Serikali inatakiwa kurasimisha na kuiwekea Sheria, Kanuni na Taratibu zitakazoweza kusajili wahusika na kurahisisha ukusanyaji wa mapato yatokanayo na Utalii wa Kitamaduni;
- (3) Utaratibu wa kuingia hifadhini kwa mfumo wa "Single Entry" uangaliwe kwa mapana yake ili uweze kuinufaisha Serikali kwa upande mmoja na Wadau wengine kwa upande mwingine. Utaratibu huu umeelezwa kuzikosesha Jumuiya za hifadhi za wanyamapori (WMA's) mapato kwa vile watalii wanapotoka hifadhini kwenda sehemu nyingine kama vile kwenye maeneo yenye Utalii wa kitamadunii ndani ya masaa 12 hutakiwa kulipia tena ada ya kuingilia hifadhini. Hali hii imechangia kutovutia Wawekezaji kuwekeza katika WMA's na hivyo kuzoofisha WMA'S nyingi kwa kukosa mapato. **Kamati inaishauri Serikali kutumia mfumo wa " Biometric" kwa watalii wanaoingia hifadhini ili hata wakitoka na kurudi waweze kutambulika kwa urahisi.**
- (4) Kupunguzwa kwa muda wa Umiliki vitalu kutoka miaka mitano hadi miwili (2) kumesababisha vitalu vingi kurudishwa na mapato yameshuka sana kutoka USD milioni 27 mwaka 2008 hadi USD milioni 8 mwaka 2018. Hali hii imesababisha shughuli za uhifadhi kuzorota na kutishia kuongezeka kwa ujangili wa wanyamapori, misitu, uvamizi wa mifugo na shughuli za kilimo. Kamati inaitaka Serikali kuchukua hatua za haraka kuinusuru Sekta hii kwa kuwaruhusu Wamiliki waliokwishahuishiwa leseni zao kumiliki vitalu kwa miaka mitano yaani 2018 hadi 2022 au kuwalipa fidia wale waliofanya

Uwekezaji kabla ya kuvitwaa na kuvigawa kwa njia ya mnada. Aidha ilielezwa ada za Uwindaji ziko juu ikilinganishwa na nchi jirani hali iliyosababisha kushuka kwa idadi ya wawindaji wa kitalii kutoka 1500 hadi kufikia 475;

- (5) Serikali haina mitaala maalum kwa ajili ya kufundishia waongoza Watalii (Tour Guides) na Wapagazi (Porters) watu ambao hukaa muda mrefu na Watalii. Hili ndio kundi linalotoa taswira ya nchi yetu kwa Wageni hivyo wasipoandaliwa vizuri watachangia kupungua kwa Utalii nchini;
- (6) Imebainika kwamba baadhi ya Makampuni hayawapi mikataba maalum Waongoza Watalii na wapagazi hali inayofanya wawe na mazingira magumu ya kazi. Aidha ilielezwa kuwa Wanahitaji kukatiwa bima ya afya na bima ya mazingira magumu ya kazi. **Kamati inaitaka Serikali kuweka Sheria na Kanuni zitakazowabana Waajiri kuwapa mazingira mazuri ya kazi Waongoza Watalii na Wapagazi;**
- (7) Dhana ya Uhifadhi Shirikishi wa Wanyamapori kupitia Jumuiya za Hifadhi za Wanyamapori (WMA's) haijapewa uzito unaostahili usimamizi mbovu wa WMA umeshindwa kuwanufaisha Wananchi. Aidha, ilielezwa mgawanyo wa mapato na urejeshwaji wa Fedha kutoka Serikali kwenda kwa WMA's siyo rafiki. **Kamati inaishauri Serikali kuboresha Usimamizi wa WMA's kwa kubadili mfumo wa uendeshaji wake ili uendane na wakati uliopo.**

2.2.4 **Mkutano na Wadau wa Misitu Mufindi**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipata fursa ya kukutana na wadau wa misitu wilayani Mufindi na kupokea maoni yao kuhusiana na changamoto mbali mbali katika sekta ya misitu kama ifuatavyo:-

- (1) Sharti la kusafirisha mazao ya misitu hasa mbao wakati wa mchana tu na kuzuiliwa kusafirisha wakati wa usiku linawaongezea gharama za usafirishaji na kuwapunguzia ushindani katika soko kwani bidhaa hazifiki kwa wakati muafaka. **Serikali iangalie uwezekano wa kubadili utaratibu huu kama ilivyofanya katika usafirishaji wa nguzo.**
- (2) Utozwaji wa kodi ya ushuru wa mazao kusikokuwa na uwiano kunawanyima wafanyabiashara nguvu ya ushindani katika soko. Mfano ilielezwa katika Halmashauri nyingine ushuru wa mazao (CES) hutozwa kati ya asilimia 2-3 wakati katika Halmashauri ya Mufindi na Mji wa Mafinga hutozwa kwa asilimia 5%. Hivyo wafanyabiashara kutoka Kilimanjaro na wale wa kutoka mufindi wakikutana katika soko moja wale wa asilimia 5 mbao zao zinakuwa ghari ikilinganishwa na wale wa asilimia 2-3%. **Kamati inashauri Serikali kuweka uwiano sawa wa tozo ya ushuru wa mazao katika Halmashauri zote.**
- (3) Utitiri wa kodi kwa maana ya kodi nyingi na ukubwa wa kodi yaani kiasi kinachotozwa kwa wafanyabiashara zinachangia ongezeko la bei za bidhaa kwani mfanyabiashara lazima azijumlishe gharama zake zote hivyo kuumumiza mlaji wa mwisho. Inashauriwa Serikali iziangalie upya kodi hizi ili zile zilizopitwa na wakati izifute na zile ambazo ni kubwa zipunguzwe pia uwekwe utaratibu wa kulipa kodi zote katika

kituo kimoja badala ya utaratibu wa sasa ambapo kodi zinalipwa katika maeneo tofauti tofauti.

- (4) Mikataba ya mwaka mmoja mmoja kwa vibali vya kuvuna miti kunawanyima wafanyabiashara hasa wadogo fursa ya kuendelea kwani anakuwa hana uhakika kama mwakani atapata. **Ni vyema mikataba ikawa ya miaka mitatu hadi mitano ili kuwawezesha wafanyabiahara kukopa benki na kuwa na fursa ya kurejesha mikopo yao.**
- (5) Kuwe na uwazi katika ukusanyaji na matumizi ya Kodi ya kusaidia kuendeleza mashamba ya miti (LMDA). Kwa utaratibu wa sasa wadau hawajui imekusanywa kiasi gani na imetumikaje.

2.2.5 SEMINA

Mheshimiwa Spika, katika nyakati tofauti, Kamati ilipewa Semina mbali mbali na Wizara ya Maliasili na Utalii katika mada zifuatazo:-

- (a) Kodi ya ongezeko la thamani katika huduma za utalii
  - (b) Changamoto za uvamizi wa mifugo na kilimo katika maeneo ya hifadhi
  - (c) Hali halisi ya maeneo ya Jumuiya za hifadhi za wanyamapori
  - (d) Hali ya uwindaji wa nyara
  - (e) Mfumo wa ukusanyaji mapato kwa njia ya Kielektroniki
  - (f) Kanuni za udhibiti wa wafanyakazi katika Tasnia ya Utalii; na
  - (g) Uanzishwaji wa Studio ya utangazaji utalii kimtandao (E_Marketing Studio)
- Aidha Kamati kupitia ufadhili wa mradi wa kuwajengea uwezo wabunge LSP II ilipatiwa semina kupitia chama cha Wabunge marafiki wa Mazingira (TAPAFE) kuhusu umuhimu wa maeneo yaliyohifadhiwa pamoja na misitu asilia katika kuhifadhi bioanuwai.

Kutokana na mafunzo ambayo Kamati imeyapata katika Semina hizo, Kamati inaishauri Serikali mambo yafuatayo:-

- (a) Serikali ifanye utafiti wa kutosha kuhusu kutoza kodi ya ongezeko la thamani (VAT) katika huduma za utalii kama haiathiri idadi ya watalii wanaokuja nchini kwani inadaiwa kodi hiyo inafanya Tanzania kuwa "expensive Destination" ikilinganishwa na nchi nyingine.
- (b) Serikali iwatengee wafugaji maeneo yao maalum pamoja na kuwajengea miundombinu muhimu ili wasiendeleo kuvamia maeneo ya hifadhi na kusababisha uharibifu mkubwa wa mazingira.
- (c) Serikali ibadili mfumo wa uendeshaji wa Jumuiya za Hifadhi za wanyamapori ili ziwe na ufanisi.
- (d) Serikali itoe elimu kwa wananchi juu ya umuhimu wa maeneo yaliyohifadhiwa ili waweze kuyatunza na kuyalinda kwa manufaa makubwa ya taifa na kwa faida ya vizazi vya sasa na vijavyo.
- (e) Serikali iweke utaratibu wa kuwapatia mafunzo watumishi katika Tasnia ya utalii hususan waongoza watalii ili kuwajengea weledi na umahiri kisha kuwasajili ili kujihakikishia kwamba watu wanaongoza watalii ni mahiri kwani wamebeba dhamana kubwa ya kuitangaza nchi yetu.
- (f) Serikali iweke mkazo wa kuvitangaza vivutio vya utalii vya nchi yetu kwa njia ya mtandao na kwa kutumia lugha mbali mbali za kimataifa ikiwemo lugha yetu ya Kiswahili.
- (g) Serikali ifanye jitihada za makusudi kuiimarisha Tasnia ya uwindaji wa kitalii ambayo kwa sasa imeonekana kutetereka.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, baada ya kufanya uchambuzi wa shughuli zilizotekelezwa, Kamati ina maoni na mapendekezo yafuatayo:-

3.1 UTENGAJI NA UPELEKAJI WA FEDHA ZA BAJETI

Kwa kuwa kumekuwa na changamoto kubwa ya utengaji wa fedha za kutosha kwenye miradi ya maendeleo na pia hata fedha zinazotengwa zimekuwa hazitolewi kwa wakati na zikipelekwa ni kwa kiwango kisichoridhisha hasa kwenye miradi ya kimkakati iliyo chini ya Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi. Miradi hiyo ni ile inayohusisha upimaji, upangaji na umilikishaji wa ardhi nchini. Na kwa kuwa kwa sasa miradi hii imekuwa ikiendeshwa kwa asilimia kubwa kwa fedha za kutoka nje, fedha ambazo sio za kudumu wala za muda wote. Na kwa kuwa miradi hii pamoja na kulenga kumaliza kabisa tatizo la la migogoro ya ardhi nchini, ikikamilika inaweza kuwa chanzo kizuri na cha uhakika cha mapato ya Serikali. **Kwa hiyo basi, Kamati inalishauri Bunge kuitaka Serikali kuandaa mkakati maalum na kutenga fadha za kutosha kwenye bajeti itakayoweza uendelezaji na ukamilisha wa miradi ya upimaji, upangaji na umilikishwaji wa ardhi nchini.**

3.2 TISHIO LA KUKAUKA KWA MTO RUAHA MKUU

Kwa kuwa uhai wa Hifadhi ya Taifa ya Ruaha ambayo ndiyo hifadhi kubwa kuliko zote nchini inategemea uwepo wa Mto Ruaha Mkuu, na mchango wa maji ya Mto Ruaha Mkuu kwa mabwawa ya kufua umeme ya Mtera, Kidatu na hata bwawa la kufua umeme la mto Rufiji (Stieglers) ni zaidi ya asilimia ishirini na Tano (25%), na Kwa kuwa kwa sasa hali ya Mto Ruaha Mkuu ni mbaya sana kiasi cha kufikia kutotiririka kabisa kwa zaidi ya wiki 19 (zaidi ya miezi minne) hali hii

inachangiwa kwa kiasi kikubwa na kuendelea kwa shughuli za binadamu kwenye bonde la Ihefu na Usangu ambayo ni chanzo kikubwa cha Mto ruaha Mkuu. **Kwa hiyo basi, Kamati inalishauri Bunge kuitaka Serikali kuchukua hatua za haraka kuunusuru Mto Ruaha Mkuu usikauke kwa manufaa mapana ya Taifa.**

3.3 **UTITIRI NA UKUBWA WA TOZO KATIKA HUDUMA ZA KITALII NCHINI**

Kwa kuwa huduma mbali mbali kwenye Sekta ya Utalii ni kigezo muhimu katika kuhakikisha Sekta ya Utalii inakua na hivyo kuendelea kuchangia kwenye mapato ya nchi yetu hasa fedha za kigeni. Na kwa kuwa kumekuwa na mabadiliko ya Tozo kila mara kwa kuongezeka kwa idadi na ukubwa, jambo ambalo linayumbisha Sekta ya Utalii nchini. **Kwa hiyo basi, Kamati inalishauri Bunge kuitaka Serikali kuangalia upya utitiri wa Tozo na hata ukubwa wake kwenye huduma za utalii nchini ili kuifanya sekta hii kuwa na tija zaidi.**

3.4 **USIMAMIZI WA RASLIMALI ZA MISITU NCHINI**

Kwa kuwa nchi yetu imebarikiwa kuwa na raslimali nyingi ya misitu ambayo imekuwa ikisimamiwa na Mamlaka tofauti nchini. Na kwa kuwa Wakala wa huduma za misitu nchini (TFS) wamekuwa wakifanya kazi nzuri ya udhibiti wa matumizi ya misitu ya Serikali , Na kwa kuwa bado kuna changamoto ya udhibiti wa matumizi ya misitu isiyo ya serikali, hali ambayo pamoja na kuleta mgongano kwenye matumizi ya misitu yetu inatishia pia uendelevu (Sustainability) wa misitu yetu. **Kwa hiyo basi, Kamati inalishauri Bunge kuitaka Serikali kuipandisha hadhi wakala wa Misitu Tanzania kuwa Mamlaka ya Misitu Tanzania ili kuipa nguvu ya kisheria ya kusimamia na kudhibiti matumizi ya raslimali ya misitu nchini.**

3.5 KUSIMAMA KWA BAADHI YA MIRADI YA SHIRIKA LA NYUMBA LA TAIFA (NHC)

Kwa kuwa kwa muda sasa baadhi ya miradi ya maendeleo ya Shirika la Nyumba la Taifa iliyoanza utekelezaji wake ambayo mingi ya miradi hiyo ilianza kutekelezwa kwa fedha za mkopo imesimama, na kwa kuwa kutokamilika kwa wakati kwa miradi hii siyo tu kwamba kunaweza kuliyumbisha Shirika bali kulitia hasara Taifa. Na kwa kuwa kwa mujibu wa Taarifa za Shirika la Nyumba la taifa miradi hii imesimama baada ya kukosa fedha baada ya kusitishwa kwa kibali cha shirika kukopa fedha kwa miradi husika. **Kwa hiyo basi Kamati inalishauri Bunge kuitaka Serikali kukamilisha taratibu zitakaloliwezesha shirika kupata fedha za kumalizia miradi iliyosimama ili ilete tija.**

3.6 MRADI WA KUENDELEZA UKANDA WA KUSINI KIUTALII-REGROW

Kwa kuwa nchi yetu imebarikiwa kwa kuwa na fursa kadhaa za kiutalii katika ukanda wa Nyanda za juu Kusini. Na kwa kuwa mradi wa REGROW ungesaidia sana kufanya ukanda huu kutoa matokeo yanayokusudiwa, na kwa kuwa mazungumzo kati ya Serikali na mtoa mkopo yaani Benki ya Dunia yamechukua muda mrefu. **Kwa hiyo basi, Kamati inalishauri Bunge kuitaka Serikali kukamilisha mazungumzo mapema ili mradi uanzwe kutekelezwa.**

3.7 CHANGAMOTO YA BARA BARA KUPITA KATI KATI YA HIFADHI YA TAIFA YA MIKUMI

Kwa kuwa bara bara kuu itokayo Dar Es Salaam kwenda Nyanda za juu kusini inapita kati kati ya Hifadhi ya Taifa ya Mikumi, Na kwa kuwa kumekuwa na matukio mengi ya kugongwa kwa wanyamapori kwa wastani wa mnyama mmoja kila siku hali inayotishia uhai wa hifadhi hiyo, **Kwa hiyo basi Kamati inalishauri Bunge kuitaka Serikali kujenga bara bara ya mchepuko ili magari yapite nje ya hifadhi . Hali hii itawanusuru wanyamapori wetu na kuchangia kuongezeka kwa mapato kwani watalii watakaotumia barabara inayopita kati kati ya hifadhi watalipa ushuru wa utalii kuliko**

ilivyo sasa ambapo magari yanayopita hayatozwi ushuru na hivyo kufanya utalii wa bure na hivyo kuikosesha hifadhi yetu mapato.

3.8 MKAKATI WA KUPAMBANA NA VIUMBE WAGENI VAMIZI

Kwa kuwa viumbe wageni vamizi wameenea katika sehemu nyingi nchini, na kwa kuwa uwepo wao umeleta athari nyingi zikiwemo kupungua kwa eneo la malisho na kutoweka kwa baadhi ya viumbe vya asili, na kwa kuwa Taasisi nyingi zimekuwa zikikabiliana bila kushirikiana, **kwa hiyo basi Kamati inalishauri Bunge kuitaka Serikali kuweka Mkakati wa Kitaifa wa kukabiliana na athari za viumbe wageni vamizi kuliko ilivyo sasa kila Taasisi inapambana kivyake**

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO

4.1 Shukurani

Mheshimiwa Spika, mafanikio ya Kamati ya Ardhi Maliasili na Utalii katika kutekeleza shughuli zake kwa Mwaka 2018, yametokana na ushirikiano wa karibu sana wa Mhe William Lukuvi (Mb), Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi, na Mhe Dkt Angeline Mabula (Mb) Naibu Waziri, Mhe Dkt Hamisi Kigwangalla (Mb), Waziri wa Maliasili na Utalii na Mhe Constantine Kanyasu (Mb) Naibu Waziri, Makatibu wakuu na watendaji wengine wa Taasisi na Mashirika yaliyo chini ya Wizara hizi, Mashirika ya Kitaifa na Kimataifa pamoja na wadau wetu wote, napenda kuwashukuru wote kwa ujumla kwa ushirikiano mliotupa.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee napenda kukushukuru kwa ushirikiano tulioupata kwa mwaka mzima wakati Kamati inatekeleza majukumu yake. Aidha, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge ndugu Stephen Kagaigai pamoja na sekretarieti ya Kamati hii Ndugu Athuman Hussein, Dickson Bisile, Gerald Magili, Haika Mtui na Mwimbe John kwa kuratibu shughuli zote za Kamati kwa kipindi chote cha Mwaka 2018.

Mheshimiwa Spika, Kipekee niwashukuru waheshimiwa wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Ardhi, Maliasili na Utalii kwa kutoa maoni, ushauri pamoja na ushirikiano wao kwenye Kamati, hali iliyowezesha kufanikisha kazi zote za Kamati yetu. Naomba niwatambue kama ifuatavyo.

1. Mhe. Nape Moses Nnauye, Mb - **Mwenyekiti**
2. Mhe. Kemirembe Rose Julius Lwota, Mb - **M/Mwenyekiti**
3. Mhe. Boniface Mwita Getere, Mb

4. Mhe. Grace Sindato Kiwelu, Mb
5. Mhe. Magdalena Hamis Sakaya, Mb
6. Mhe. Joshua Samwel Nassari, Mb
7. Mhe. Halima Abdallah Bulembo, Mb

8. Mhe. Khalifa Salum Suleiman, Mb
9. Mhe. Lucy Fidelis Owenya, Mb
10. Mhe. Hussein Nassor Amar, Mb
11. Mhe. Shabani Omari Shekilindi, Mb
12. Mhe. Neema William Mgaya
13. Mhe. Mch. Peter Simon Msigwa, Mb
14. Mhe. Fletei Gregory Massay, Mb
15. Mhe. Risala Saidi Kabongo, Mb
16. Mhe. Dkt. Jasmine Tiisekwa Bunga, Mb
17. Mhe. Dkt. Stephen Lemomo Kiruswa, Mb
18. Mhe. Yussuf Haji Khamis, Mb
19. Mhe. Yussuf Salim Hussein, Mb
20. Mhe. Zainab Nuhu Mwamwindi, Mb
21. Mhe. Mbarouk Salim Ali, Mb
22. Mhe. Salim Hassan Turkey, Mb
23. Mhe. Lucy Thomas Mayenga, Mb
24. Mhe. Timotheo Paul Mnzava
25. Mhe. Pauline Philip Gekul, Mb

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, baada ya kueleza Shughuli zilizotekelezwa, Uchambuzi wa matokeo ya utekelezaji wa shughuli za Kamati, maoni na Mapendekezo sasa naomba kutoa hoja kwamba Bunge sasa liipokee na kuikubali Taarifa ya Kamati

ya Bunge ya Ardhi Maliasili na Utalii kwa Mwaka 2018, pamoja na maoni na mapendekezo yaliyomo katika Taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Mhe. Kemilembe J. Lwota, Mb

**MAKAMU MWENYEKITI
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA ARDHI,
MALIASILI NA UTALII**

9 Februari, 2019